Az EGY-ÉN Országa

Az egoicitás meghaladása
és egy más minőségű társadalmi létezés
lehetősége

transzmenta kiadó

Az EGY-ÉN Országa

Az egoicitás meghaladása
és egy más minőségű társadalmi létezés lehetősége

Bevezetés

Az emberi társadalmak történetét szemlélve könnyen kialakulhat az a benyomás, hogy az együttélés alapvető feltétele az érdekek folyamatos összeütközése, a javakért folytatott versengés, a hatalmi pozíciók megszerzése és megtartása, valamint az egyéni érdekek mások érdekeivel szembeni érvényesítése. A történelem számos eseménye látszólag alátámasztja ezt a képet. Háborúk, hódítások, kizsákmányolás, társadalmi hierarchiák és különféle uralmi rendszerek tanúskodnak arról, hogy az emberi közösségek működésében milyen jelentős szerepet játszott és játszik ma is az önérdek érvényesítése.

Ebből azonban nem következik, hogy az emberi létezésnek szükségszerűen ilyen minőségűnek kell lennie. Egy működési mód történelmi elterjedtsége önmagában nem bizonyítja annak ontológiai szükségszerűségét. Az, hogy az emberiség hosszú időn keresztül meghatározott módon szervezte meg társadalmi viszonyait, még nem jelenti azt, hogy más működési lehetőség nem létezik.

A jelen tanulmány egy ilyen lehetőséget vizsgál.

Kiindulópontja az a metafizikai feltevés, hogy az emberi egyéniség és az egoisztikus önértelmezés nem azonosak, továbbá az egoicitás nem szükségszerű feltétele az egyéni létezésnek. Ha ez a különbség érvényes, akkor az emberi társadalom jelenlegi működési formái sem tekinthetők automatikusan az emberi természet kizárólagos és megkerülhetetlen következményeinek.

A tanulmány az EGY-ÉN fogalmi rendszeréből indul ki. Ebben az egyéniség az egyedi létező valóságos, sajátos és megismételhetetlen minősége. A szemÉJiség – az egó – ezzel szemben az egoicitás által létrehozott téves önértelmezés. Az egoicitás nem az egyéniség másik neve, hanem az a sajátos tudati működésmód, amely az egyéniséget elkülönült, önmagát kitüntető, másokkal szemben érvényesülni kívánó önazonosságként jeleníti meg.

A vizsgálat központi kérdése ezért nem az, hogy miként válhatna az ember kevésbé önzővé, vagy hogyan lehetne erkölcsi eszközökkel visszaszorítani az önérdek túlzott érvényesítését. Ennél alapvetőbb kérdésről van szó: **szükségszerű-e egyáltalán az egoicitás ahhoz, hogy az ember egyéniségként létezzen, fenntartsa életét, kibontakoztassa képességeit, megőrizze szabadságát és kapcsolatot teremtsen másokkal?**

Ha nem szükségszerű, akkor az egoicitás meghaladása nem az egyéniség feladását, hanem annak egy más minőségű megvalósulását jelentheti.

A gondolatmenet során különválasztjuk a biológiai létezés tudományosan vizsgálható folyamatait és az emberi létezés metafizikai értelmezését. Nem tekintjük az evolúcióbiológiát az emberi társadalom normatív előírásának, ahogyan az együttműködés természetes előfordulásából sem következtetünk arra, hogy az emberiség már rendelkezik egy egoicitásmentes társadalom létrehozásának minden szükséges feltételével.

A cél nem egy utópisztikus társadalmi modell megalkotása, hanem egy másik létminőség lehetőségének megvizsgálása.

Az EGY-ÉN Országa ebben az értelemben nem elsősorban földrajzi terület, politikai államalakulat vagy jövőbeli társadalmi berendezkedés. Sokkal inkább olyan létminőség, amely először az egyénben válhat valóságossá, majd emberi kapcsolatokban és végül – lehetőség szerint – a társadalmi együttélés egészében is megnyilvánulhat.

I. fejezet

A biológiai létfenntartás és az egoicitás összetévesztése

Az élőlények létezésének egyik alapvető feltétele saját életműködésük fenntartása. Az anyagcsere, a táplálkozás, a megfelelő környezeti feltételek biztosítása, a veszélyek elkerülése és a szervezet működésének szabályozása mind olyan folyamatok, amelyek nélkül az élet nem tartható fenn.

Az ember sem kivétel. Biológiai létezőként ugyanúgy függ a környezetétől, mint bármely más élő szervezet. Szüksége van táplálékra, vízre, megfelelő hőmérsékletre, pihenésre és fizikai biztonságra. Ezek nem erkölcsi választások, hanem az élő szervezet működéséből következő szükségletek.

A probléma akkor kezdődik, amikor a biológiai létfenntartás ténye összekapcsolódik egy ennél jóval tágabb értelmezéssel: azzal a feltételezéssel, hogy az egyén csak másokkal szemben, saját érdekeinek elsődlegességét érvényesítve képes biztosítani létezését.

A két állítás azonban nem azonos.

Az, hogy egy élőlénynek szüksége van saját életének fenntartására, nem jelenti azt, hogy ehhez más élőlények életének, szabadságának vagy lehetőségeinek korlátozására is szüksége van. A létfenntartás szükséglete önmagában nem tartalmazza az uralom, a birtoklás vagy a mások fölötti érvényesülés követelményét.

A biológiai önfenntartás és az egoisztikus önérvényesítés összekapcsolása ezért nem tekinthető magától értetődőnek.

A biológiai működésben valóban megtalálható a versengés, a területvédelem, a dominancia és az erőforrásokért folytatott küzdelem. Ezek létező és tudományosan vizsgálható jelenségek. Ugyanakkor az élővilág működését nem kizárólag ezek határozzák meg. A természetben ugyanúgy jelen van az együttműködés, a kölcsönös függőség, a szimbiózis, a csoportos védekezés és a közös erőforrás-használat számos formája.

A természet tehát nem kizárólagos bizonyítéka a versengésnek, hanem az együttműködésnek is.

Ebből azonban nem következik, hogy a természet valamiféle erkölcsi útmutatást adna az embernek. A biológiai folyamatok leírása és az emberi együttélés kívánatos formájának meghatározása két különböző kérdés. Az evolúcióbiológia azt vizsgálhatja, hogy bizonyos viselkedések milyen feltételek között alakulnak ki és maradnak fenn. Azt viszont nem határozza meg, hogy az embernek milyen társadalmat kellene létrehoznia.

Egy további különbségtétel is szükséges. Az evolúcióbiológiában használt egyedi rátermettség, vagyis a fitness fogalma nem azonos az ember pszichológiai önzésével. A természetes szelekció nem feltételez tudatosan mérlegelő, saját érdekeit megfogalmazó egyedet. Egy viselkedés evolúciós sikeréről beszélni nem jelenti azt, hogy az élőlény tudatosan saját előnyeit keresi. A biológiai önfenntartás, az evolúciós rátermettség és az emberi önérdek ezért három különböző értelmezési szint.

A jelen tanulmány szempontjából éppen ez a különbség meghatározó.

Az emberi önfenntartás biológiai szükséglete nem bizonyítja az egoicitás szükségszerűségét. Az ember képes felismerni saját szükségleteit, mérlegelni azok kielégítésének következményeit, és

mások szükségleteit is figyelembe venni. Az önreflexió és a tudatos döntés lehetősége olyan sajátosság, amely az emberi viselkedés értelmezését nem engedi kizárólag az ösztönös működésre redukálni.

Az embernek lehetnek természetes szükségletei anélkül, hogy ezek kielégítését kizárólagos önérdekű küzdelemként kellene megélnie.

A metafizikai megközelítés ebből kiindulva egy további kérdést tesz fel: vajon az egoicitás valóban az emberi egyéniség természetes velejárója, vagy csupán egy olyan tudati működésmód, amely az egyéniség sajátos, de nem szükségszerű értelmezését hozza létre?

Ha az utóbbi állítás érvényes a rendszer fogalmi keretein belül, akkor az egoicitás nem az emberi létezés alapfeltétele, hanem annak egyik lehetséges torzulása.

A biológiai önfenntartás az élet megőrzésére irányul. Az egoisztikus önérvényesítés viszont mások életének és szabadságának alárendelésére is igényt tarthat. A kettő összekapcsolása nem biológiai szükségszerűség, hanem egy sajátos értelmezési mód.

Ez a különbségtétel teremti meg a további vizsgálat alapját.

II. fejezet

Az egoicitás mint tudati működési zavar

Az emberi egyéniség megismételhetetlen minőség. Minden ember sajátos testi, szellemi, érzelmi és tapasztalati adottságokkal rendelkezik. Egyedisége nem másokhoz viszonyított értékítéletből származik, hanem saját létezésének tényszerűségéből.

Az egyediséghez nincs szükség összehasonlításra. Egy ember nem attól egyedi, hogy különbözik másoktól, hanem attól, hogy létezése megismételhetetlen.

Az egoicitás azonban másként értelmezi ezt az egyediséget.

A különbözőségből elkülönülést, az elkülönülésből önálló érdekcentrumot, az önálló érdekcentrumból pedig másokkal szembeni érvényesülési igényt hoz létre. A másik ember így nem egyszerűen egy másik egyedi létezőként jelenik meg, hanem olyan tényezőként, akinek jelenléte, képességei vagy lehetőségei saját önértelmezésünk szempontjából jelentőséggel bírnak.

Az összehasonlításból értékítélet születik. Az értékítéletből rangsor. A rangsorból pedig könnyen következik a felsőbbrendűség vagy az alárendeltség képzete.

Ez a folyamat azonban nem az egyéniség szükségszerű kibontakozása.

Az EGY-ÉN fogalmi rendszerében az egoicitás olyan tudati működésmód, amely az egyéniséget tévesen azonosítja az elkülönült, önmagát középpontba helyező és másokkal szemben érvényesülni kívánó önazonossággal. E működés eredménye a szemÉJiség, vagyis az egó.

A szemÉJiség nem az egyéniség valódi középpontja, hanem annak egoisztikus értelmezése.

A különbség jelentősége abban áll, hogy az egyéniség megőrzéséhez nem szükséges a szemÉJiség fenntartása. Az ember nem veszíti el egyediségét attól, hogy nem tekinti magát másoknál

fontosabbnak. Nem szűnik meg önálló létező lenni attól, hogy nem követel magának különleges helyet másokkal szemben.

Az egoicitás ebben az értelemben nem hozzáad az egyéniséghez, hanem torzítja annak önértelmezését.

A jelenség szemléltetésére használható a számítógépes vírus hasonlata. Egy vírus megfertőzhet egy működő rendszert, megváltoztathatja annak folyamatait, erőforrásokat vonhat el, és olyan működési zavarokat idézhet elő, amelyek a rendszer használói számára idővel természetesnek tűnhetnek. A fertőzött rendszer működési zavarai azonban nem válnak a rendszer eredeti működésének szükségszerű tulajdonságaivá.

A hasonlat nem tudományos leírása az emberi tudatnak, hanem a metafizikai állítás szemléltető eszköze.

Az egoicitás olyan, mintha egy működő tudati rendszerbe épülő hibás értelmezési mechanizmus, saját működését a rendszer természetes működésének tüntetné fel.

Ha ez a mechanizmus tartósan meghatározza az ember önértelmezését, akkor az egyén könnyen úgy vélheti, hogy önmaga megőrzése szükségképpen másokkal szembeni érvényesülést kíván. A birtoklás, a versengés, a dominancia és az elismerés iránti igény ekkor nem egyszerűen lehetséges viselkedési formák lesznek, hanem a létezés szinte magától értetődő feltételeinek tűnnek.

A metafizikai felvetés szerint azonban az emberi egyéniség ezek nélkül is teljes értékűen megvalósulhat.

Nem az egyéniségtől kell tehát megszabadulni, hanem attól a téves tudati működéstől, amely elhiteti velünk, hogy az egyéniség csak egóként létezhet.

Fontos megjegyezni, hogy az egoicitás ebben a tanulmányban nem pszichológiai diagnózis, nem idegrendszeri betegség és nem a tudomány által igazolt, önállóan mérhető kórfolyamat. Sajátos metafizikai fogalom, amely az emberi önértelmezés és a másokhoz való viszonyulás egy meghatározott minőségét jelöli.

A fogalom tudományos érvényességének megítélése ezért nem azonos egy pszichológiai vagy biológiai elmélet ellenőrzésével. A metafizikai állításokat a fogalmi következetesség, a belső logika, a magyarázó erő és a filozófiai érvelés alapján kell vizsgálni.

Az egoicitás meghaladása nem az egyéniség megszüntetése, hanem az egyéniség egoisztikus értelmezésének az elhagyása.

III. fejezet

Az ösztönvilág és az együttműködés lehetősége

Az emberi létezés biológiai alapjainak vizsgálata során elkerülhetetlenül felmerül az ösztönök kérdése. Az emberi viselkedést számos biológiai folyamat befolyásolja, és ezek közül több közvetlenül kapcsolódik a létfenntartáshoz, a veszélyek elkerüléséhez, a szaporodáshoz és a társas kötődések kialakulásához.

Az ösztönvilág azonban nem azonos az egoicitással.

Az éhség nem egoizmus. A veszély elkerülése nem egoizmus. A testi épség megőrzésének igénye nem egoizmus. A szaporodási késztetés sem azonos szükségszerűen a birtoklással vagy a másik ember fölötti uralommal.

Ezek a jelenségek a biológiai létezés különböző összetevői. Az egoicitás fogalma ezzel szemben az emberi önértelmezés sajátos módjára vonatkozik.

A két terület összemosása azért problematikus, mert így a biológiai szükségletekből olyan társadalmi következtetéseket vezetünk le, amelyek nem következnek belőlük szükségszerűen.

Az embernek szüksége van táplálékra, de ebből nem következik, hogy mások éhezése szükségszerű feltétele volna saját jóllakásának. Az embernek szüksége van biztonságra, de ebből nem következik, hogy mások szabadságának korlátozása volna a biztonság egyetlen lehetséges alapja.

A biológiai létfenntartás és a társadalmi együttélés viszonyát ezért összetettebben kell vizsgálni.

A természetben az együttműködés számos formája megfigyelhető. Egyes fajok egyedei közösen szereznek táplálékot, együtt védik utódaikat, csoportosan védekeznek a ragadozókkal szemben, vagy olyan kölcsönös kapcsolatokat alakítanak ki, amelyek mindkét fél számára előnyösek lehetnek.

A biológiai együttműködés kialakulását és fennmaradását több evolúciós mechanizmus is magyarázhatja. Ilyen például a rokonszelekció, amely a közeli rokonok közötti segítségnyújtás evolúciós feltételeit vizsgálja; a közvetlen kölcsönösség, amelyben a segítségnyújtás későbbi viszonzása is szerepet játszhat; a közvetett kölcsönösség, amelyben a társadalmi hírnév és a közösségi információáramlás befolyásolhatja az együttműködés fennmaradását; valamint a különböző szelekciós szintek kölcsönhatásai.

Ezek a magyarázatok nem feltétlenül egymást kizáró elméletek. Egyes evolúciós modellekben a rokonszelekció és a több szinten zajló szelekció ugyanazon folyamatok eltérő matematikai vagy fogalmi leírásaként is megjelenhet. Az együttműködés evolúciós magyarázata ezért nem szűkíthető egyetlen univerzális mechanizmusra.

A tudományos pontosság érdekében az együttműködés és az altruizmus fogalmát is külön kell választanunk.

Az együttműködés tágabb fogalom: olyan viselkedési kapcsolatokat jelöl, amelyekben több egyed tevékenysége közös vagy kölcsönös eredményt szolgálhat. Ez nem feltétlenül jár önfeláldozással, hiszen előfordulhat, hogy mindkét résztvevő közvetlen előnyhöz jut.

A biológiai altruizmus ezzel szemben evolúciós értelemben olyan viselkedés, amely a cselekvő egyed saját rátermettségét csökkenti, miközben a másikét növeli. Ez nem a cselekvő tudatos szándékáról szól, hanem a viselkedés evolúciós következményeiről.

A biológiai altruizmus tehát nem azonos az emberi értelemben vett önzetlenséggel, és még kevésbé az érdek nélküli szeretettel.

Az evolúcióbiológiai magyarázatok feltárhatják, milyen körülmények között alakulhatnak ki és maradhatnak fenn az együttműködés különböző formái. Nem következik belőlük azonban, hogy az emberi szeretet vagy a másikért vállalt cselekvés minden lehetséges jelentése maradéktalanul levezethető ezekből a mechanizmusokból.

Az emberi cselekvésnek vannak tudatos indítékai, személyes jelentései és erkölcsi vonatkozásai is. Ezek vizsgálata nem helyettesíthető az evolúciós mechanizmusok felsorolásával.

A jelen tanulmány ezért nem tagadja a biológiai magyarázatok érvényességét, hanem kijelöli azok illetékességi határait.

A biológiai magyarázat feltárhatja, milyen feltételek között válik lehetségessé és marad fenn az együttműködés. Az ontológiai vizsgálat viszont arra kérdez rá, milyen létminőséget fejez ki az a kapcsolat, amelyben az együttműködés már nem az egyéni érdekek összehangolásának eszköze, hanem az érdek nélküli szeretet megnyilvánulása.

IV. fejezet

Az önfeláldozástól az érdek nélküli szeretetig

Az önfeláldozás az emberi cselekvés egyik legkülönösebb formája. Vannak helyzetek, amelyekben az ember tudatosan vállalja saját veszteségét, sőt akár életét is kockára teszi vagy feláldozza másokért.

E jelenség értelmezése azonban nem egyszerű.

A külső cselekvés önmagában nem árulja el annak teljes belső indítékát. Valaki feláldozhatja magát szeretetből, kötelességtudatból, közösségi hűségből, vallási meggyőződésből, dicsőségvágyból vagy akár saját erkölcsi felsőbbrendűségének bizonyítása érdekében is.

Az önfeláldozás tehát nem szükségszerűen az egoicitás hiányának bizonyítéka.

A kérdés nem pusztán az, hogy az ember miről mond le, hanem az is, hogy milyen tudati viszonyulásból cselekszik.

Az emberi motivációk ráadásul nem mindig tisztán elkülöníthetők. Egyetlen cselekedetben többféle indíték is jelen lehet. A szeretet, a kötelességérzet, a félelem, az önazonosság megőrzése és az elismerés iránti vágy akár egyszerre is befolyásolhatja az ember döntését. Ezért a külső cselekedetből önmagában nem lehet teljes bizonyossággal következtetni a mögötte meghúzódó belső létminőségre.

Az önfeláldozás fogalma egy sajátos viszonyrendszert feltételez: van valami, amivel rendelkezem, és amiről lemondok valaki más érdekében. A cselekvés ebben az értelmezésben veszteségként jelenik meg, amelynek jelentőségét a másik javára történő lemondás adja.

Az érdek nélküli szeretet azonban más megközelítést tesz lehetővé.

A szeretetnek nem feltétlenül kell önfeladásként megjelennie. Nem szükséges, hogy az egyik ember szegényebbé váljon ahhoz, hogy a másik gazdagodjon. A másik létezésének szabad és önértékű elismerése nem követeli meg saját létezésünk háttérbe szorítását.

Az érdek nélküli szeretet nem azért fordul a másik felé, mert a másik valamilyen saját szükséglet kielégítésének eszköze. Nem birtokolni akarja, nem viszonzást követel, és nem kívánja saját értékének bizonyítékává tenni a másik háláját vagy ragaszkodását.

A másik létezése önmagában jelentős.

A szeretetnek természetesen vannak biológiai, idegrendszeri és pszichológiai megvalósulási feltételei. A kötődés, az érzelmi kapcsolódás, a társas jutalmazás és a gondoskodás hátterében vizsgálható idegrendszeri és hormonális folyamatok állnak. Ezek tudományos vizsgálata fontos ismeretekkel szolgál az emberi kapcsolatok működéséről.

A biológiai megvalósulás feltétele azonban nem azonos a megvalósulás teljes jelentésével.

Az, hogy a szeretetnek vannak idegrendszeri folyamatai, önmagában nem válaszolja meg azt az ontológiai kérdést, hogy mit jelent a másik létezésének önértékű elismerése, és milyen létviszony fejeződik ki az érdek nélküli szeretetben.

A jelen tanulmány nem állítja, hogy a szeretetnek nincs biológiai alapja. Azt állítja, hogy az emberi szeretet jelentésének vizsgálata nem merül ki biológiai megvalósulásának leírásában.

Az EGY-ÉN fogalmi rendszerében az érdek nélküli szeretet nem az egyéniség feladásának, hanem annak egoicitásmentes kibontakozásának tekinthető.

Az egó nézőpontjából az érdek nélküli szeretet könnyen áldozatnak, altruizmusnak vagy önfeladásnak tűnhet. Az EGY-ÉN nézőpontjából viszont nem valamilyen hiány vagy veszteség, hanem a lét teljességének megnyilvánulása.

Ez a különbség alapvető.

Az egó a saját érdek hiányaként értelmezi az érdek nélküli szeretetet. Az EGY-ÉN számára viszont nem az érdek hiánya a lényeg, hanem az, hogy a másik létezése többé nem az önérdek viszonyrendszerében jelenik meg.

Ez nem jelenti azt, hogy az érdek nélküli szeretet ne járhatna konkrét erőfeszítéssel, lemondással vagy fájdalommal. Az emberi élet körülményei között a másikért vállalt cselekvésnek lehetnek valós költségei. A különbség abban áll, hogy ezek a költségek nem válnak a szeretet ontológiai meghatározásává.

A szeretet nem azért teljes, mert nem jár veszteséggel, hanem azért, mert nem a veszteség és nyereség mérlegén keresztül nyeri el jelentését.

Az érdek nélküli szeretet az egó számára az önérdek hiányaként jelenik meg. Az EGY-ÉN számára azonban nem hiány, hanem a lét teljessége.

V. fejezet

Az adás kétféle ontológiai minősége

Az adás az emberi kapcsolatok egyik legegyszerűbbnek tűnő, mégis rendkívül összetett jelensége. Adhatunk tárgyakat, időt, figyelmet, tudást, segítséget, biztonságot vagy akár saját jelenlétünket is.

Az adás külső formája azonban önmagában nem árulja el annak belső minőségét.

Ugyanaz a cselekedet két egészen eltérő tudati viszonyulásból is megszülethet. Valaki adhat azért, hogy viszonzást kapjon, elismerést szerezzen, befolyást gyakoroljon vagy megerősítse saját erkölcsi önképét. Másvalaki pedig adhat anélkül, hogy a cselekvésből bármilyen saját előnyt kívánna megszerezni.

A külső történés hasonló, a mögötte meghúzódó létminőség azonban eltérő.

Az egó világában az adás rendszerint a birtoklás és a rendelkezés viszonyrendszerében értelmeződik. Ha valamiből adok, abból nekem kevesebb marad. Ha kapok valamit, az én rendelkezésem alatt álló javak mennyisége növekszik. Ha pedig a másik viszonozza az adást, akkor a két fél közötti mérleg kiegyenlítődhet.

Ez a gondolkodás nem feltétlenül rosszindulatú. A hétköznapi gazdasági és társadalmi élet jelentős része valóban ilyen viszonyokra épül. A csere, a kölcsönösség és a szerződéses kötelezettség fontos szerepet játszik a társadalmak működésében.

A probléma akkor jelenik meg, amikor az emberi kapcsolatokat kizárólagosan ebben a keretrendszerben értelmezzük.

Az adás ekkor szükségszerűen valamilyen ellenszolgáltatás lehetőségéhez kapcsolódik. Ha nem anyagi, akkor érzelmi, erkölcsi vagy társadalmi viszonzást várunk. A segítség tartozást keletkeztethet, a nagylelkűség pedig a másik fölötti erkölcsi fölény eszközévé válhat.

Az EGY-ÉN adása más minőséget képvisel.

Itt az adás nem elsősorban egy birtokolt mennyiség átruházása, hanem az érdek nélküli szeretet megnyilvánulása. Nem azért adok, hogy valamit elérjek, hanem azért, mert a másik létezése önmagában jelentős számomra.

Ebben a viszonyban a másik gazdagodása nem az én szegényedésem. Az adás nem keletkeztet szükségszerű tartozást, és nem hoz létre olyan függőséget, amelynek révén az adakozó később befolyást gyakorolhat a befogadóra.

A viszonzás lehetősége természetesen nem kizárt. Az egyik ember szeretetteljes megnyilvánulására a másik is szeretettel válaszolhat. A különbség azonban az, hogy a viszonzás nem előfeltétele és nem feltétele az adásnak.

A kölcsönösség így nem csereviszonyként, hanem két szabad megnyilvánulás találkozásaként jelenhet meg.

A külső cselekedetből tehát nem lehet automatikusan következtetni annak ontológiai minőségére. Egy ajándék lehet a szeretet kifejezése, de lehet befolyásszerzés eszköze is. Egy kölcsönös segítségnyújtás fakadhat érdek nélküli viszonyulásból, de lehet kölcsönös előnyök tudatos megszervezése is. A döntő különbség nem pusztán abban jelenik meg, hogy mi kerül át egyik embertől a másikhoz, hanem abban, hogy milyen tudati viszonyulásból történik az adás.

Ez a különbség az emberi kapcsolatok teljes értelmezését megváltoztathatja.

Az egó számára a másik ember gazdagodása könnyen saját veszteségének tűnik. Az EGY-ÉN számára azonban a másik kibontakozása nem veszélyezteti a saját létezését.

Az egyik ember teljessége nem igényli a másik hiányát.

Ebből az következik, hogy az érdek nélküli adás nem pusztán egy erkölcsileg magasabb rendű cselekedet, hanem egy másik létminőség megnyilvánulása lehet.

Az egó adása tranzakcióként értelmezhető. Az EGY-ÉN adása a teljesség megnyilvánulása. Az egyik valamit el akar érni az adással; a másik számára maga az adás a szeretet kifejeződése.

VI. fejezet

Az EGY-ÉN Országa mint egyéni létminőség

Az EGY-ÉN Országának fogalma könnyen félreérthető, ha kizárólag társadalmi vagy politikai értelemben közelítünk hozzá. A kifejezés első hallásra egy elképzelt államra, egy jövőbeli közösségre vagy egy földrajzilag meghatározható területre utalhat.

A jelen tanulmány azonban más értelemben használja.

Az EGY-ÉN Országa elsősorban nem hely, hanem létminőség.

Nem akkor kezdődik, amikor létrejön egy új állam, megváltozik egy politikai rendszer, vagy az emberiség egésze új társadalmi normákat fogad el. Ott kezdődik, ahol az ember saját létezését már nem az egoicitás tudati működésén keresztül éli meg.

Ez a megvalósulás egyéni szinten nem igényel külső társadalmi átalakulást.

Egy ember akkor is megélheti az EGY-ÉN létminőségét, ha környezetében továbbra is jelen van a versengés, a birtoklás, a manipuláció és az önérdekű érvényesülés. Nem kell megvárnia, amíg a világ megváltozik ahhoz, hogy saját viszonyulását megváltoztassa.

Az EGY-ÉN létminőségének megértéséhez azonban nem elegendő az egoicitás hiányát meghatározni. Azt is meg kell fogalmaznunk, hogy mi jelenik meg az egoicitás meghaladása után.

Az EGY-ÉN nem önfeladó és nem önmegtagadó létező. Nem közömbös saját életével, testi szükségleteivel, szabadságával vagy kibontakozásával szemben. Nem mond le önálló döntési képességéről, és nem oldódik fel mások akaratában.

Éppen ellenkezőleg: megőrzi és kibontakoztatja saját egyéniségét, de nem tekinti azt másokkal szembeni értékrangsor alapjának.

Saját szükségleteit felismeri és figyelembe veszi, de nem tekinti őket automatikusan minden más létező szükségleténél fontosabbnak. Képes határokat kijelölni, nemet mondani, döntéseket hozni és megvédeni saját szabadságát, anélkül, hogy ezekből mások fölötti rendelkezési jogot vezetne le.

Az EGY-ÉN pozitív létminősége tehát nem az önérvényesítés teljes hiánya, hanem az önérvényesítés egoisztikus jellegének meghaladása.

Az egyéniség nem válik önmagát középpontba állító érdekközponttá. Saját létezését nem másokhoz viszonyított fölényként értelmezi, hanem önmagában érvényes, megismételhetetlen minőségként.

Ez a létminőség a viselkedésben, a döntésekben, a másokhoz való viszonyulásban és az emberi kapcsolatokban is megmutatkozik.

Képes-e elismerni a másik egyediségét anélkül, hogy saját értékét hozzá viszonyítaná? Képes-e adni anélkül, hogy tartozást keletkeztetne? Képes-e szeretni anélkül, hogy birtokolni akarna? Képes-e elfogadni a különbözőséget anélkül, hogy abból rangsort vagy alárendeltséget teremtene? Képes-e megőrizni saját szabadságát anélkül, hogy mások szabadságát korlátozná?

E kérdések nem valamiféle erkölcsi vizsgát jelentenek. Nem az a céljuk, hogy újabb elvárásrendszert hozzanak létre, amelyben az ember saját erkölcsi teljesítményét méricskéli.

Éppen ellenkezőleg: az EGY-ÉN létminőség nem egy újabb egoisztikus önazonosság felépítése.

Az ember nem attól válik EGY-ÉN-né, hogy annak nyilvánítja magát, vagy másoknál fejlettebbnek tekinti saját tudatosságát. Ha az egoicitás meghaladása újabb felsőbbrendűségi identitássá válik, akkor a régi működés csupán új elnevezést kapott.

Az EGY-ÉN Országa nem olyan hely, ahová valaki mások fölé emelkedve beléphet. A létminőség nem rang, nem kiváltság és nem társadalmi státusz.

Az egyéni létminőség megvalósulása nem teszi automatikusan védetté az embert a manipulációval, az erőszakkal vagy a kizsákmányolással szemben. A belső szabadság nem szünteti meg a külső körülmények tényleges hatását. Az EGY-ÉN nem azért képes másként létezni, mert a világ már nem jelent számára veszélyt, hanem azért, mert a veszély jelenléte sem teszi szükségszerűvé az egoisztikus viszonyulást.

Az egyéni megvalósulás önmagában teljes értékű lehet, függetlenül attól, hogy a világ egésze milyen állapotban van.

Az EGY-ÉN Országa nem ott kezdődik, ahol a világ megváltozik, hanem ott, ahol az ember már nem a világ egoicitásának megfelelően éli meg saját létezését.

VII. fejezet

A közös létminőség és az emberi kapcsolatok új lehetősége

Az egyéni létminőség megvalósulása önmagában is jelentős, de az EGY-ÉN Országának lehetősége nem korlátozódik az egyén belső világára.

Az ember társas létező. Kapcsolatai nem egyszerűen külső körülményeket jelentenek, hanem életének és tapasztalati világának alapvető összetevői. Az emberi kapcsolatok minősége ezért meghatározó jelentőségű abban, hogy az EGY-ÉN létminőség milyen módon válhat közösen megtapasztalhatóvá.

Két ember találkozása önmagában még nem jelent egoicitásmentes kapcsolatot. A közös jelenlét, az együttműködés vagy akár a kölcsönös szeretet is magában hordozhatja az egoisztikus viszonyulás lehetőségét.

A döntő kérdés az, hogy a kapcsolat milyen alapra épül.

Az egoicitás által meghatározott viszonyban a másik ember könnyen saját szükségleteink, elvárásaink vagy önértelmezésünk részévé válik. A kapcsolatban megjelenhet a birtoklás, a kontroll, az elismerés iránti igény, a függőség kialakítása vagy az a törekvés, hogy a másik viselkedése megfeleljen saját elképzeléseinknek.

Az ilyen kapcsolatban a másik ember egyedisége gyakran csak addig elfogadható, amíg nem veszélyezteti saját önértelmezésünket.

Az EGY-ÉN minőségű kapcsolatban viszont a másik ember nem saját létezésünk kiegészítőjeként vagy eszközeként jelenik meg. Önálló, megismételhetetlen létezőként ismerjük el, akinek kibontakozása nem jelent szükségszerű veszélyt a sajátunkra.

Ez nem jelenti a különbségek eltűnését.

Két embernek lehetnek eltérő gondolatai, igényei, képességei és életútjai. Az egoicitásmentes kapcsolat nem azon alapul, hogy mindenben egyetértenek, hanem azon, hogy a különbség nem válik automatikusan hatalmi vagy értékbeli konfliktussá.

Itt egy fontos pontosítás szükséges: a konfliktus önmagában nem bizonyítja az egoicitás jelenlétét.

Két ember egoicitásmentesen is kerülhet érdekellentétbe. Lehetnek eltérő szükségleteik, korlátozott erőforrásaik, különböző elképzeléseik vagy egymással összeegyeztethetetlen döntéseik. A konfliktus tehát az emberi együttélésből nem feltétlenül küszöbölhető ki, és nem is minden esetben kell megszüntetni.

A döntő különbség nem a konfliktus jelenlétében vagy hiányában, hanem annak kezelésében mutatkozik meg.

Az EGY-ÉN nem tekinti a nézeteltérést saját létezése elleni támadásnak, és nem következtet a különbözőségből a másik alárendelésének szükségességére. Képes vitatkozni, elutasítani, határokat kijelölni és akár egy kapcsolat megszüntetéséről is dönteni anélkül, hogy a másik ember szabadságát vagy egyediségét saját érdekeinek alárendelné.

A másik ember szabadságának elismerése nem követeli meg saját szabadságunk feladását. A különbözőség nem feltétlenül elválaszt, hanem lehetőséget teremthet arra, hogy két egyedi létező kölcsönösen gazdagítsa egymás tapasztalati világát.

Ebben a viszonyban a bizalom sem pusztán elvárás vagy erkölcsi parancs. A másik viselkedésének megtapasztalásából, a kölcsönös szabadság tiszteletéből és a manipuláció hiányából bontakozhat ki.

A bizalom nem jelent vak kiszolgáltatottságot. Az egoicitásmentes kapcsolatban is szükség van a határok felismerésére, a valóságos helyzetek megítélésére és a másik önállóságának tiszteletére.

A szeretet nem jogosít fel a másik fölötti rendelkezésre, és a bizalom sem követeli meg az ítélőképesség feladását.

A közös létminőség így nem az egyéni létminőségek összeolvadását jelenti, hanem azok szabad találkozását.

Az EGY-ÉN nem veszti el egyediségét a kapcsolatban, és nem kívánja megszüntetni a másik egyediségét sem.

Ez a kapcsolat olyan térként értelmezhető, amelyben az egyik ember kibontakozása nem a másik rovására történik. A segítségnyújtás nem függőségteremtés, az adás nem tartozás, a szeretet nem birtoklás, a különbözőség pedig nem alárendeltség.

A közös létminőség tehát nem valamiféle közös identitás létrehozása, hanem két vagy több önálló egyéniség egoicitásmentes kapcsolata.

Az EGY-ÉN Országában a közösség nem az egyéniség feloldásából születik, hanem az egyéniségek szabad és kölcsönösen elismerő találkozásából.

VIII. fejezet

A társadalmi létminőség és az EGY-ÉN Országának lehetősége

Ha az EGY-ÉN létminősége egyéni szinten megvalósítható, és két vagy több ember kapcsolatában is létrejöhet, akkor felmerül a következő kérdés: vajon lehetséges-e olyan társadalmi környezet, amelyben ez a létminőség már nem kivételes, hanem az együttélés általános alapjává válik?

Ez a kérdés túlmutat az egyéni erkölcsi döntéseken.

A társadalmak működését nem kizárólag az egyes emberek személyes szándékai határozzák meg. Az intézmények, a gazdasági viszonyok, a jogrend, az oktatás, a tulajdoni és hatalmi struktúrák, valamint a történelmi tapasztalatok olyan környezetet alakítanak ki, amely bizonyos viselkedési formákat elősegít, másokat pedig korlátoz.

Ebből következik, hogy egy társadalom akkor sem válik automatikusan egoicitásmentessé, ha tagjai közül egyre többen törekszenek az egoicitás meghaladására.

A külső környezet ugyanis újratermelheti azokat a viszonyokat, amelyek között a birtoklás, a versengés, a bizalmatlanság és az uralom a túlélés vagy az érvényesülés feltételének tűnik.

Az egyén lehetőségei és a társadalmi környezet lehetőségei ezért nem azonosak.

Egy egoicitásmentesen működő ember is kénytelen lehet olyan társadalmi viszonyok között élni, amelyekben számolnia kell mások egoisztikus szándékaival. Az adás kihasználhatóvá válhat, a bizalom manipuláció tárgyává, a szabadság pedig mások uralmi törekvéseinek célpontjává.

Ezért az EGY-ÉN társadalmi megvalósulása nem egyszerűen az egyéni létminőség számszerű kiterjesztése.

Olyan társadalmi feltételek kialakulását is igényli, amelyek nem kényszerítik ki és nem jutalmazzák rendszeresen az egoisztikus működést.

Ez nem jelenti azt, hogy a társadalomnak minden konfliktust meg kell szüntetnie. Az emberi különbözőségből, az erőforrások korlátozottságából és az eltérő szükségletekből konfliktusok egoicitás nélkül is keletkezhetnek. A kérdés nem az, hogy megszüntethető-e minden érdekellentét, hanem az, hogy az érdekellentét szükségszerűen uralmi viszonnyá alakul-e.

Egy más minőségű társadalomnak olyan intézményekre lenne szüksége, amelyek a konfliktusokat nem az egyik fél korlátlan győzelmével, hanem a felek szabadságának és méltóságának lehetőség szerinti megőrzésével kezelik.

A társadalmi szerveződésnek nem az egyéni érdekek korlátlan érvényesítésére, hanem az emberi létezés közös feltételeinek biztosítására kellene épülnie.

Az intézmények ebben a rendszerben nem válhatnának önálló hatalmi célokká. Nem teremthetnének olyan hierarchiákat, amelyekben a közösség tagjai pusztán eszközei egy szűkebb csoport érdekeinek. Nem igazolhatnák saját korlátlan működésüket azzal, hogy nélkülük a közösség működésképtelenné válna.

A hatalom koncentrációja, a mások fölötti rendelkezés lehetősége, a kiváltságok önfenntartó rendszere és a közösségi célok kisajátítása mind olyan jelenségek, amelyek egy társadalom működésében az egoisztikus logika intézményesülését eredményezhetik.

Az EGY-ÉN társadalma ezért nem egyszerűen jó szándékú emberek közössége lenne. Olyan társadalmi működésre volna szükség, amelyben a közösség egészének szerkezete sem teszi szükségszerűvé az egoisztikus önérvényesítést.

Ehhez azonban nem elegendő a jó szándék, és nem elegendő az intézmények eredeti céljainak erkölcsi helyessége sem.

Minden társadalmi intézmény működésében jelen van a torzulás lehetősége. A döntési jogkörök koncentrálódhatnak, az ellenőrzési mechanizmusok meggyengülhetnek, az intézmények saját fennmaradásukat a közösség érdekei elé helyezhetik. A közösségi célok kisajátíthatók, és a közjóra hivatkozás is válhat a hatalomgyakorlás igazolásává.

Ezért egy más minőségű társadalomnak nemcsak a hatalom korlátozására, hanem saját működésének folyamatos felülvizsgálatára is szüksége lenne.

Az önkorrekció lehetősége nem valamiféle bizalmatlanságot jelentene a közösség tagjaival szemben. Éppen ellenkezőleg: annak felismerését, hogy a tévedés, az önérdekű döntés és a hatalmi torzulás lehetősége emberi közösségekben nem zárható ki pusztán erkölcsi elvek deklarálásával.

A társadalmi intézményeknek ezért átláthatónak, ellenőrizhetőnek, korlátozhatónak és szükség esetén átalakíthatónak kellene lenniük. A közösség szabadsága nem függhetne korlátlanul egyetlen személytől, csoporttól vagy intézménytől sem.

Az EGY-ÉN Országának társadalmi megvalósulása így nem egy tökéletes politikai rendszer megtalálását jelenti, hanem olyan együttélési minőség kialakulását, amelyben az emberi szabadság, az egyediség és az érdek nélküli szeretet nem kivételes magatartás, hanem a társadalmi viszonyok alapvető jellemzője.

Egy ilyen társadalom jelenleg ideális horizontként fogalmazható meg. Megvalósíthatóságának teljes körű bizonyítása nem következik az egyéni és közös létminőség lehetőségéből. A társadalmi szint külön vizsgálatot igényel, különösen az erőforrások elosztása, a döntéshozatal, a konfliktuskezelés és a hatalom korlátozása tekintetében.

Az ideál értékét azonban nem kizárólag az határozza meg, hogy jelenleg teljes egészében megvalósítható-e.

Az is jelentős kérdés, hogy képes-e új nézőpontot nyitni az emberi együttélésről, és megmutatni, mely társadalmi működésmódokat tekintünk szükségszerűnek pusztán azért, mert régóta azok között élünk.

Az EGY-ÉN társadalma nem az emberi különbségek megszüntetésére törekszik, hanem arra, hogy a különbségek többé ne váljanak az uralom és az alárendeltség alapjává.

IX. fejezet

A béke paradoxona – az EGY-ÉN Országának önvédelme

Az EGY-ÉN Országának lehetősége nem vizsgálható meg anélkül, hogy szembenéznénk az egyik legnehezebb kérdéssel: miként védheti meg magát egy egoicitásmentes működésű közösség egy olyan világban, amelyben az egoisztikus önérvényesítés továbbra is jelen van?

A kérdés nem elméleti mellékszál. Éppen ellenkezőleg: az egész társadalmi elképzelés egyik legfontosabb próbatétele.

A történelem számos példát szolgáltat arra, hogy békés, együttműködésre törekvő közösségek kiszolgáltatottá válhatnak olyan csoportokkal vagy hatalmi rendszerekkel szemben, amelyek az erőszakot, a kényszerítést vagy a mások fölötti rendelkezést saját céljaik elérésének eszközeként használják.

Egy békés közösség nem élhet abban a feltételezésben, hogy mindenki tiszteletben fogja tartani szabadságát. A saját létminőségének megőrzése nem követelheti meg tőle a valóság figyelmen kívül hagyását.

A békesség nem azonos a védekezésre való képtelenséggel.

Egy közösségnek joga és szükség esetén kötelessége is lehet megvédeni tagjait, szabadságát és életfeltételeit. A védekezés azonban különbözik az agressziótól. A védelem célja a támadás megállítása, az élet és a szabadság megőrzése, nem pedig a másik fölötti uralom megszerzése.

Ez a különbség a gyakorlatban nem mindig könnyen tartható fenn.

A fizikai fenyegetés elhárítása bizonyos esetekben kényszerítő erő alkalmazását teheti szükségessé. Előfordulhat, hogy mások életének védelme csak olyan beavatkozással lehetséges, amely a támadó szabadságát korlátozza. Szélsőséges helyzetekben akár halálos erő alkalmazása is felmerülhet.

Ezek tragikus konfliktusok, amelyekben nem minden érték őrizhető meg maradéktalanul.

Az erőszak elutasítása és az élet védelme nem minden körülmények között egyeztethető össze veszteség nélkül. Az emberi minőség talán éppen abban mutatkozik meg, hogy az ilyen helyzetekben sem válik közömbössé egyik elveszített érték iránt sem.

A védekezés célja ezért nem lehet a megtorlás, a megalázás vagy a dominancia megszerzése. A szükséges beavatkozásnak a fenyegetés elhárítására kell korlátozódnia, és amennyire lehetséges, meg kell őriznie a későbbi békés együttélés lehetőségét is.

Az erő alkalmazásának igazolása nem merülhet ki abban, hogy az alkalmazó fél védekezésnek nevezi a cselekedetét. A beavatkozás szükségességét, arányosságát, célját és következményeit is vizsgálni kell. A védelem nem válhat a korlátlan erőszak igazolásává, és nem teremthet felhatalmazást a támadó megalázására vagy későbbi uralására.

A probléma azonban ennél tovább vezet.

Egy társadalomnak a védelemhez intézményekre, erőforrásokra, szakértelemre, szervezettségre és adott esetben fegyveres erőre is szüksége lehet. Ezek az eszközök azonban önálló hatalmi központtá válhatnak. A védelemre létrehozott intézmény idővel saját érdekeit helyezheti a közösség érdekei

elé, a biztonság fenntartásának szükségessége pedig a korlátlan hatalom igazolásának eszközévé válhat.

Így születik meg a béke egyik legnagyobb paradoxona: a békés közösség kénytelen olyan eszközöket fenntartani, amelyek megfelelő korlátozás nélkül éppen azt a létminőséget veszélyeztethetik, amelynek megőrzésére létrehozta őket.

A védelem tehát nem válhat önálló társadalmi céllá.

Olyan eszköznek kell maradnia, amely a közösség szabadságát szolgálja, és amelynek működése maga is ellenőrzött, korlátozott és elszámoltatható. A védelmi intézmények nem emelkedhetnek a közösség fölé, nem válhatnak saját létük igazolásának foglyaivá, és nem határozhatják meg korlátlanul azt a társadalmi rendet, amelyet védeniük kellene.

A fizikai védelem mellett ugyanakkor a szellemi védelem kérdése is alapvető.

Az egoicitás nem kizárólag nyers erőszakkal érvényesülhet. Megjelenhet a közösség saját értékeinek nyelvén is. A béke, az egység, a szeretet, a közösségi érdek vagy akár az erkölcsi tisztaság eszméje is válhat manipuláció eszközévé.

Egy közösség nevében fellépő személy vagy csoport hivatkozhat a közös jóra úgy, hogy közben saját hatalmát építi. Követelhet engedelmességet a közösség egységére hivatkozva, korlátozhatja a szabadságot a biztonság nevében, vagy elhallgattathatja a kritikát a béke megőrzésére hivatkozva.

Az ilyen működés különösen veszélyes, mert nem feltétlenül kívülről támadja a közösséget. A saját értékrendjének fogalmait használja fel annak belső átalakítására.

Ezért az EGY-ÉN Országának nemcsak a fizikai erőszakkal, hanem a szellemi és intézményi uralommal szemben is védekeznie kell.

A védelem alapelve nem az lehet, hogy a közösség minden tagját tévedhetetlennek vagy egoicitásmentesnek tekinti. Éppen ellenkezőleg: számolnia kell az emberi tévedés, az önérdek, a manipuláció és a hatalmi visszaélés lehetőségével.

A közösség emberi minősége nem abban mutatkozik meg, hogy képes-e minden konfliktust elkerülni, hanem abban, hogy konfliktushelyzetben is képes-e megőrizni azokat az alapelveket, amelyek szerint élni kíván.

Egy ilyen közösségnek tehát olyan erőt kell létrehoznia, amely képes megvédeni őt, de nem képes uralma alá hajtani.

Ez nem egyszerű intézményi feladat. A védelem és a hatalom viszonyának folyamatos vizsgálatát igényli, mert a védekezés eszközei maguk is az egoisztikus működés hordozóivá válhatnak.

A kérdés végső soron visszavezet bennünket a tanulmány kiindulópontjához.

Amíg akár egyetlen ember vagy közösség is úgy tekint saját érdekeinek érvényesítésére, hogy az mások életének és szabadságának korlátozását is igazolhatja, addig az egoicitás társadalmi veszélye nem tekinthető megszűntnek. Egyetlen agresszív hatalmi központ is elegendő lehet ahhoz, hogy egy békés közösségnek védekezésre kelljen berendezkednie.

Ez a helyzet azonban nem bizonyítja, hogy az egoicitás az emberi létezés szükségszerű feltétele. Csupán azt mutatja meg, milyen nehézségekkel jár egy más minőségű létforma megőrzése olyan környezetben, amelynek működése még a régi logikát követi.

Az EGY-ÉN Országa ezért nem ígér konfliktusmentes világot, és nem kínál egyszerű megoldást az emberi együttélés valamennyi problémájára.

Egy másik lehetőséget mutat fel.

Azt a lehetőséget, hogy az emberi egyéniségnek nem kell egoisztikus önérvényesítéssé válnia, hogy az önfenntartásnak nem kell mások alárendelésével járnia, hogy a szeretetnek nem kell önfeladásként megjelennie, és hogy az adás nem feltétlenül csere vagy veszteség.

Az EGY-ÉN Országának lényege nem egy újabb hatalmi rend létrehozása, hanem annak felismerése, hogy az emberi létezés más alapokon is megvalósulhat.

Az egyénben ez a lehetőség már most megnyílhat. Két vagy több ember között közös létminőséggé válhat. Társadalmi szinten pedig olyan horizontot jelölhet ki, amelynek megvalósulása további emberi, filozófiai és gyakorlati vizsgálatot igényel.

A tanulmány végső kérdése ezért nem az, hogy miként győzhetjük le az egoicitást az egoicitás eszközeivel.

Hanem az, hogy felismerjük-e egyáltalán: **az emberi létezésnek nem szükségszerű feltétele az egoicitás.**

Ha pedig nem szükségszerű, akkor az egoicitás meghaladása nem az emberi természet megtagadása, hanem egy másik létminőség lehetőségének felismerése.

Az EGY-ÉN Országa nem a világ fölötti uralom, nem a tökéletesség birtoklása, és nem egy kiválasztott embercsoport kiváltsága.

Hanem annak a lehetősége, hogy az ember végre ne mások ellenében, hanem másokkal együtt, önmaga egyediségét és szabadságát megőrizve élje meg saját létezésének teljességét.

Záró gondolat

Az emberiség történetében számtalanszor próbáltuk megváltoztatni a világot anélkül, hogy megkérdőjeleztük volna azokat a gondolati alapokat, amelyekből a világ működési zavarai újra és újra megszülettek.

Új rendszereket hoztunk létre, új törvényeket alkottunk, új hatalmi formákat alakítottunk ki, miközben gyakran ugyanazt az emberi viszonyulást vittük tovább, amelynek következményeitől szabadulni kívántunk.

Talán nem csupán a társadalmi rendszereinket kell újragondolnunk, hanem azt is, ahogyan magát az emberi létezést értelmezzük.

Lehetséges, hogy nem azért élünk egy egoicitás által meghatározott világban, mert az emberi egyéniség ezt szükségszerűen megköveteli, hanem azért, mert eddig nem ismertük fel kellő mélységben az egyéniség és az egoicitás közötti különbséget.

Ha ez így van, akkor a változás lehetősége nem valamiféle távoli társadalmi átalakulással kezdődik.

Hanem ott, ahol az ember először ismeri fel:

Lehet önmaga anélkül, hogy mások fölé kellene emelkednie.

Fogalmi jegyzék

Az EGY-ÉN Országa

EGY-ÉN

Az egoicitástól mentes, valódi egyéniségként megvalósuló létezés. Olyan létminőség, amelyben az ember megőrzi saját egyediségét, szabadságát és önállóságát anélkül, hogy önmagát mások fölé helyezné, vagy mások létezését saját érdekeinek rendelné alá.

EGY-ÉN Országa

Nem elsősorban földrajzi terület vagy politikai államalakulat, hanem egy más minőségű létezés lehetősége. Egyéni szinten az ember saját létminőségeként valósulhat meg, emberi kapcsolatokban közös létminőséggé válhat, társadalmi szinten pedig egy egoicitásmentes együttélés ideális horizontját jelöli.

EGYÉNISÉG

Az egyedi létező valóságos, sajátos és megismételhetetlen minősége. Nem másokhoz viszonyított értékrangsorból származik, hanem magából az egyedi létezésből fakad. Az egyéniség nem azonos az egóval, és megvalósulásához nincs szükség egoisztikus önérvényesítésre.

EGYEDISÉG

Az egyéniség megismételhetetlen jellege. Annak ténye, hogy minden egyedi létező sajátos, mással nem helyettesíthető minőséget képvisel.

EGO

A szemÉJiséggel azonos fogalom. Az egoicitás által létrehozott, önmagát elkülönült és kitüntetett önazonosságként értelmező tudati reprezentáció. Nem azonos az egyéniséggel.

EGOICITÁS

A tanulmány saját metafizikai fogalma. Az a sajátos tudati működésmód, amely az egyéniséget elkülönült, önmagát középpontba helyező, másokkal szemben érvényesülni kívánó önazonosságként jeleníti meg. Az egoicitás nem az emberi létezés szükségszerű feltétele, hanem az egyéniség egoisztikus önértelmezésének alapja.

ÉRDEK NÉLKÜLI SZERETET

Olyan szeretet, amelyben a másik ember létezése önmagában érték, és nem saját szükségleteink kielégítésének, önazonosságunk megerősítésének vagy valamilyen ellenszolgáltatás megszerzésének eszköze. Nem önfeladás, nem birtoklás és nem tranzakció, hanem a másik létezésének szabad és önértékű elismerése.

EGYÜTTMŰKÖDÉS

Két vagy több élőlény, illetve ember olyan összehangolt tevékenysége, amely közös vagy kölcsönös eredményhez vezethet. Nem feltétlenül jelent önfeláldozást vagy érdek nélküli viszonyulást: megvalósulhat kölcsönös előnyök alapján is.

BIOLÓGIAI ALTRUIZMUS

Az evolúcióbiológiában olyan viselkedés, amely a cselekvő egyed saját evolúciós rátermettségét csökkenti, miközben a befogadóét növeli. Nem azonos a tudatos önfeláldozással vagy az emberi értelemben vett érdek nélküli szeretettel.

ÖNFENNTARTÁS

Az élő szervezet életműködésének megőrzésére irányuló biológiai folyamatok és szükségletek összessége. Az önfenntartás önmagában nem egoizmus, és nem követeli meg mások életének vagy szabadságának alárendelését.

SZEMÉJISÉG

Az egóval azonos fogalom. Az egoicitás által kialakított, téves önértelmezés, amely az egyéniséget elkülönült, önmagát kitüntető és másokkal szemben érvényesülni kívánó önazonosságként jeleníti meg. Nem azonos a valódi egyéniséggel.

KÖZÖS LÉTMINŐSÉG

Két vagy több EGY-ÉN egoicitásmentes kapcsolata. Nem az egyéniségek összeolvadását vagy különbségeik megszűnését jelenti, hanem önálló, szabad és megismételhetetlen létezők kölcsönös elismerését.

TÁRSADALMI LÉTMINŐSÉG

Az emberi együttélés olyan szerveződési lehetősége, amelyben az egoicitás nem határozza meg az emberi kapcsolatokat és az intézmények működését. Nem pusztán jó szándékú egyének közössége, hanem olyan társadalmi környezet, amely nem kényszeríti ki és nem termeli újra az uralmi, kizsákmányoló és manipulációs viszonyokat.

EGOISZTIKUS ÖNÉRVÉNYESÍTÉS

Az önérdek olyan érvényesítése, amely saját igényeit és céljait mások létezése, szabadsága vagy lehetőségei elé helyezi, és akár azok alárendelését is elfogadhatónak tekinti. Nem azonos a természetes önfenntartással vagy az önálló döntés jogával.

ÖNKORREKCIÓ

Egy közösség vagy intézmény azon képessége, hogy saját működését felülvizsgálja, a kialakuló torzulásokat felismerje, a hatalmi visszaéléseket korlátozza, és szükség esetén saját szerkezetét is módosítsa.

ÖNVÉDELEM

Az élet, a szabadság és a közösség megőrzésére irányuló védekező tevékenység. Nem azonos az agresszióval vagy a mások fölötti uralom megszerzésével. Jogosultságának és alkalmazásának megítélésében a szükségesség, az arányosság és a védelem tényleges célja meghatározó.

A kiadványról

A mű szerzője és kiadója

egy-én / transzmEnta kiadó – 2026. november 22.

© **Az EGY-ÉN Országa** | Legfrissebb elektronikus változat: 2026-11-22.

Megjelent és letölthető kiadványok

http://transzmenta.fazekas.info/kiadvanyok/

Jogi nyilatkozat

Ezen elektronikus kiadvány tartalmának, valamint elektronikus és/vagy nyomtatott másolatainak a kereskedelmi célú felhasználása a Szerző és a Kiadó által nem engedélyezett. Személyes felhasználásra azonban ezen mű módosítás nélkül, jelenlegi formájában ingyenesen másolható, továbbadható, olvasásra kinyomtatható.